

Indicele privind situația presei din Republica Moldova în anul 2024 **publicat** de Centrul pentru Jurnalism Independent ne comunică faptul că avem numeroase legi care ne fac posibilă activitatea, mai mult, în 2024, au intrat în vigoare și au fost aprobate legi noi. **Cea mai mare provocare rămâne însă aplicarea legii**, un aspect la care în continuare luăm un scor mic. Un exemplu este accesul la informație. Chiar dacă avem un nou act normativ care ne garantează acest drept, autoritățile continuă să ofere răspunsuri întârziate, să ignore cererile sau să le refuze. O altă provocare e lipsa reglementărilor în spațiul online, un subiect discutat intens în contextul intențiilor de a adopta o nouă lege privind mass-media, dar și de modificare a Codului serviciilor media audiovizuale.

În ediția de azi, încercăm să aflăm provocările juridice cu care se confruntă jurnaliștii din Moldova și cum s-a luptat cu ele, de la Anghelina Gaidarji, directoarea portalului regional TUK și Tatiana Puiu, expertă media.

Anghelina Gaidarji

directoare TUK

„Condiția primarului a fost să-i trimitem articolele înainte de publicare”

Cu două echipe de jurnaliști, una la Cahul și alta la Taraclia, portalul TUK acoperă evenimente importante din regiune și se poziționează ca o sursă media independentă, de la lansare, în anul 2018. Pe lângă portalul online și rețelele sociale, activitatea TUK se aude deja și la radio, pe postul online al instituției.

„Comunicarea cu autoritățile este diferită la Cahul și la Taraclia”, spune directoarea TUK, Anghelina Gaidarji. „Autoritățile locale de la Cahul înțeleg mai bine ce înseamnă jurnalismul, în Taraclia însă avem relații tensionate”.

Notă: Primarul orașului Taraclia, ales în 2019 din partea Partidului Șor, a fost reales în 2023 în calitate de candidat independent, după ce formațiunea a fost declarată neconstituțională. Legătura sa cu Ilan Șor rămâne însă evidentă în activitatea publică.

„La începutul mandatului, condiția primarului a fost să-i trimitem articolele înainte de publicare să le aprobe. Noi am refuzat, asta e cenzură, iar noi suntem presă independentă. Din acel moment, nu au mai răspuns solicitărilor sau sunetelor noastre, nici el, nici alți funcționari ai primăriei”. **Totul a continuat până redacția a câștigat două procese în instanță împotriva lor.** Procesul a durat doi ani și a costat zece mii de lei. A însemnat multe ședințe de judecată și stres. În acea perioadă, redacția a primit suport juridic din partea Centrului pentru Jurnalism Independent, dar pentru că provocarea s-a dovedit de lungă durată, echipa a decis că are nevoie de un avocat permanent care să le reprezinte interesele.

Abuzurile din partea autorităților de la Taraclia s-au manifestat și în spațiul public. „În campania electorală, am participat la o întâlnire publică a primarului, iar el a instigat mulțimea împotriva reporterei noastre. A fost îmbrâncită, încercau să-i ia telefonul. Desigur că reportera s-a speriat. La o altă întâlnire la care am participat eu, am fost numită «jurnalistă de mâna a doua», «terroristă»”.

La acestea se adaugă și intimidările la care a fost supusă echipa. „Recent, am publicat o investigație despre o firmă care câștigă licitații la primărie de cinci ani consecutiv, chiar și dacă oferă prețuri mai mari. Apoi am fost acționați în judecată pentru «defăimare»”. Anghelina spune că deja nu o mai sperie astfel de situații și le vede ca o parte firească din munca sa.

Despre protecția jurnaliștilor din redacție în raport cu aceste cazuri, directoarea TUK crede că **nu poți pregăti complet pe cineva pentru asta**. „Îi învățăm cum să se protejeze, să ceară ajutor, urmărind transmisiunile live, suntem aproape să intervenim dacă e necesar. Avem acces și la sprijin psihologic de la donatori, dacă cineva are nevoie”.

La capitolul solidaritate a presei în aceste cazuri, Anghelina e de părere că mai avem de lucrat. Deși organizațiile de media reacționează prin petiții și declarații de susținere, în practică acestea nu prea influențează atitudinea autorităților locale.

„Totuși, **ar fi bine să dezvoltăm un mecanism mai clar de solidarizare**, care să nu depindă de simpatie, dar de principii”.

În anticiparea alegerilor parlamentare, lucrând într-o zonă cu multă susținere pentru Rusia, redacția e supusă constant presiunii, fie online, fie în viața personală. „Prietenii vechi s-au distanțat. Discuțiile ajung mereu la politică. Mi-am restrâns cercul social la familie și la câinele meu”.

Tatiana Puiu

expertă media

Despre provocările legislației în domeniul mass-media

Avem un cadru legal suficient?

În momentul actual, cadrul legal acoperă în mare parte toate garanțiile de care pot beneficia jurnaliștii pentru a-și desfășura activitatea. Dar nu este suficient să avem doar legi, trebuie și să le aplicăm în practică. Atunci când o lege garantează dreptul jurnaliștilor să aibă acces la informații, dar în practică acest lucru nu se întâmplă, vorbim despre anumite probleme sistematice, legate de aplicabilitatea legilor. În pofida faptului că anul trecut a intrat în vigoare o nouă lege privind accesul la informațiile de interes public, aceasta nu a îmbunătățit situația. Momentan, problema cea mai mare este aplicabilitatea legislației.

Ce pot face jurnaliștii?

Cel mai des, jurnaliștii semnalează încălcările legislației organizațiilor din domeniul mass-media. Acestea emit declarații prin care condamnă public încălcările, dar sunt foarte puține situațiile când jurnaliștii merg la poliție, depun plângeri, pentru că procesele sunt de lungă durată și implică cheltuieli. De asta, în cele mai multe cazuri, totul se rezumă doar la adoptarea unor declarații, iar problemele rămân și nu se îmbunătățesc.

Ne ajută presiunea publică?

Neapărat. Trebuie să vorbim despre toate cazurile și să le semnalăm, inclusiv pe platformele internaționale, așa cum este **Platforma Consiliului European** pentru siguranța jurnaliștilor. Este o platformă transparentă și deschisă, unde puteți să monitorizați în timp real ce se întâmplă și în alte țări, pentru că situația din Republica Moldova nu este unică, statistici îngrijorătoare cu privire la siguranța jurnaliștilor sunt și în UE. Trebuie să semnalăm aceste cazuri întotdeauna, trebuie să existe perseverență, curaj și insistență în depunerea plângerilor.

Cum ar trebui să aibă loc reglementarea presei?

Reglementarea trebuie să fie minimă, dar, în schimb, avem nevoie să fie fortificat mecanismul de autoreglementare, iar în cele din urmă să apelăm la legislație. Prin lege interzicem anumite comportamente, dar, așa cum am spus cu mai multe ocazii, nu putem amâna viitorul. Deja există reglementări la nivel internațional privind spațiul online, iar Republica Moldova va trebui, mai devreme sau mai târziu, să-și ajusteze cadrul legal și să țină pasul cu aceste evoluții. Problema noastră este că, de regulă, legislatorii acționează reactiv. Intervenim doar când apare o urgență, încercând să integrăm noile fenomene într-un cadru legislativ existent, fără o viziune clară și coerentă. De exemplu, unele reglementări le punem în Legea privind libertatea de exprimare, altele în alte legi conexe.

În prezent, discutăm despre necesitatea unei noi legi a mass-mediei, ceea ce consider absolut justificat, întrucât legea actuală datează din 1994 și este depășită. Problema majoră este că există o suprapunere de reglementări, atât în Codul serviciilor media audiovizuale, cât și în Legea privind libertatea de exprimare. Cred că, în cele din urmă, vom ajunge la concluzia că este nevoie de un cod unic al mass-mediei, care să includă norme clare pentru audiovizual, presa scrisă și alți creatori de conținut, un document integrat care să reflecte toate standardele necesare, în loc să continuăm să fragmentăm legislația.

Cum să facem față surselor anonime de pe online, pe care e greu să le tragem la răspundere?

Pericolul deja există și riscă să devină tot mai mare, întrucât vorbim despre un instrument extrem de periculos de influență. De aceea, tot mai multe programe sunt axate pe dezvoltarea gândirii critice și educația media. Acestea din urmă reprezintă un gol major care trebuie acoperit și reglementat inclusiv în legislație. Este nevoie de asumarea clară a unei politici publice în acest sens. Doar după această asumare se pot elabora planuri de acțiune, strategii și alte documente de politici. Așadar, primul pas este angajamentul real din partea autorităților.

Despre transparența în mediul online putem să adăugăm că noi nu îndeplinim condiționalitatea Uniunii Europene privind asigurarea transparenței în acest mediu. Pentru a garanta această transparență, ar trebui să existe și obligații specifice pentru presa online. În prezent, transparența proprietății media există doar în cazul televiziunilor, unde funcționează un registru și sunt prevăzute obligații legale clare. În schimb, pentru presa online nu există nicio obligație de transparență. De fapt, în Republica Moldova nu avem un registru general al instituțiilor mass-media. Dacă ați încerca acum să identificați toate entitățile media din țară, nu ați găsi o evidență completă.

Care sunt resursele de care dispun jurnaliștii pentru a-și consolida securitatea juridică?

Există numeroase platforme, ghiduri și surse de consultanță juridică, inclusiv la organizațiile de media. Suntem deja în era digitală, nu mai e nevoie să mergem la bibliotecă sau să plătim un avocat pentru a redacta o cerere. Informația este accesibilă online, iar o colaborare firească și eficientă între jurnaliști, mai ales cei care au trecut deja prin astfel de procese, ar putea facilita mult lucrurile. Multe acțiuni pot fi întreprinse și fără sprijin direct din partea unui jurist. În lipsa cunoștințelor juridice, există resurse disponibile, ghiduri, explicații și materiale educaționale pentru jurnaliști, inclusiv în domeniul legal.

Este nevoie însă și de perseverență. Înțeleg că a merge la poliție sau a parcurge un proces legal presupune timp și efort, dar nu putem spune că legislația nu funcționează dacă nu parcurgem un caz de la început până la sfârșit.

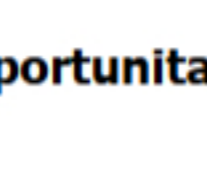
Explicăm

SLAPP - un proces strategic împotriva participării publice. Mai exact, vorbim despre acțiuni în Justiție din partea unor politicieni sau companii împotriva jurnaliștilor, activiștilor, ONG-urilor sau cetățenilor care dezvăluie fapte de interes public. Scopul unui astfel de proces este intimidarea, epuizarea financiară și reducerea la tăcere a celor vizați. Deși potrivit Indicelui privind situația presei din Republica Moldova elaborat de CJJ, în anul 2024 nu au fost înregistrate cazuri de procese strategice împotriva participării publice, evaluatorii au subliniat necesitatea urgentă ca **noua directivă UE anti-SLAPP** să ajungă să fie transpusă în legislația Republicii Moldova.

Opportunitate!

Un simpozion despre sănătatea mentală a jurnaliștilor va avea loc pe 2 Iulie la Londra. Evenimentul va fi difuzat și online în redacțiile selectate. Poți afla **aici** detaliile despre eveniment și participare.

Cere ajutor!

Dacă te confrunți cu stres constant și anxietate, poți solicita o consultație gratuită și confidențială cu un psiholog prin intermediul **acestui chatbot** sau completează **acest formular**. Vei fi pus(ă) în legătură cu un specialist în decurs de 48 de ore.

Dacă ți-a plăcut ce ai citit, recomandă newsletterul nostru unui coleg/colege de breasă. Feedbackul ne va ajuta să devenim mai buni. Scrie-ne ce crezi despre newsletter la adresa api@api.md.